

DATE PRIVIND INSTITUȚIA PLĂIEȘIEI ÎN TRANSILVANIA ÎN SECOLELE XVII—XVIII

de

CAIUS TEODORESCU

În evul mediu supravegherea hotarelor era una din preocupările de seamă ale aparatului de stat. Paza acestora constituia pe de o parte un mijloc eficace pentru întărirea economiei feudale prin binecunoscuta metodă de percepere a vămii, iar pe de altă parte, contribuia la sistemul de represiune contra celor care încercau să scape de jugul exploatării prin fugă¹.

Una din vechile instituții feudale, create din necesitatea pazei granițelor statelor feudale de pe teritoriul țării noastre, a fost plăieșia. Ea este specifică pentru paza hotarelor statelor feudale — Transilvania și Țara Românească². Plăieșii, păzitorii plaiurilor, erau locuitori ai satelor de munte, de lângă plaiuri, avînd rolul de a păzi hotarele³. Instituția este foarte veche. Astfel, încă în 1432 Vlad Dracul scria brașovenilor să nu-i mai gonească slugile puse la hotare, de-

¹ N. Stoicescu, *Despre organizarea pazei hotarelor în Țara Românească în sec. XV—XVII*, în *Studii și Materiale de istorie medie*, IV, 1960, p. 190.

² C. Giurescu, *Istoria Românilor*, II, partea II-a, p. 517, „Plăieșii n-au existat decît în Țara Românească și în Ardeal...”. Vezi și nota următoare.

³ *Dicționarul limbii române contemporane*, ed. Academiei R.P.R., 1957, III, p. 447 și p. 455. „Plaiul este o regiune de munte sau de deal aproape plană, acoperită cu pășuni sau poate fi drum pe coasta unui munte, potecă. Plăieșii — locuitori de la graniță însărcinați cu paza frontierei țării în părțile de munte”. Vezi și *Dicționarul limbii române moderne*, ed. Academiei R.P.R., 1958, G. 25. Aceeași definiție plus etimologia, probabil în latină, a cuvîntului plagius (plaga). Vezi și Antonius Bartal, *Glossarium mediae et infimae Latinitatis regni Hungariae*, Lipsca, 1901, p. 495. Cuvîntul plaja 1) cărare, potecă pentru mersul pedestrașilor și călărilor, 2) stație. post de pază în munți, 3) graniță, linie de graniță. Cuvîntul *plajas* paznic al liniei de graniță, paznic. Vezi și C. Giurescu, *op. cit.*, p. 516.

oarece l-a pus „chesarul“ (sultanul) să păzească marginea țării. „Cit pentru munte și plaiuri voi nu sînteți datori nimănui să le păziți“ — scria Vlad la această dată⁴. Apoi, pe timpul lui Vlad Țepeș se amintește într-un document de vama de plai⁵. Laiotă Basarab ordonă, la fel, vâtafilor de plai, la 1474 să perceapă de la păstoriei ardeleni plata pășunatului⁶. La începutul secolului al XVI-lea, într-un document de pe timpul lui Neagoie Basarab, apare din nou „vâtaful de plai“ pus la marginea țării să nu permită brașovenilor pășunatul oilor și porcilor⁷.

În Transilvania, termenii de plai și plăieși apar în documentele scrise mai tirziu și anume spre sfîrșitul secolului al XVII-lea. Plăieșia pare să fie aici, însă, tot atît de veche ca și în Țara Românească⁸. Originea ei aici trebuie căutată în vechile obligații ale locuitorilor din satele de munte, impuse de regatul feudal și de conducerea orașelor transilvănene, de-a face paza munților spre Țara Românească. Edificatoare în această privință este convenția încheiată între românii din mărginimea Sibiului și conducătorii orașului, la Cristian în anul 1383, ca urmare a răscoalei românilor din aceste părți, convenție care stipulează obligativitatea acestora de a asigura paza munților de la Tălmaci pînă la Săliște⁹. Această misiune a românilor din aceste părți ale Transilvaniei o găsim și pentru locuitorii din comunele Sadu și Rășinari, atestați de vechiul arhivar al comunității săsești din Sibiu, Georg Müller, ca plăieși păzind granițele țării¹⁰. De aceeași părere este și Ion Moga, care atribuie săliștenilor calitatea de vechi păzitori ai plaiurilor¹¹. În această privință poate fi citat și Memorandumul scaunelor Săliște și Tălmaci, înaintat Parlamentului la 1862, în care se arăta ve-

⁴ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în secolele XV—XVI*, I, 1905, București, doc. XXX, p. 54: „Io Vlad Voevod și domn scrie domnia mea multă sănătate tuturor pîrgarilor din Brașov. Știți bine voi că domnul chesarul m-a însărcinat pe mine să păzesc această margine...“. Bogdan completează la subsol — plaiurile de lîngă trecătorile Prahovei, Teleajenului sau Branului.

⁵ N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 193.

⁶ A. Vereș, *Păstoritul ardelenilor în Moldova și Țara Românească*, în *Anuarul Institutului de Istorie națională*, Cluj, IV, 1927, p. 245.

⁷ N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 192. Autorul în studiul publicat tratează amănunțit, pe baza unui material bogat, vechimea și modul de organizare a plăieșiei în Țara Românească.

⁸ Iorgu Iordan, *Toponimie românească*, București, Ed. Academiei R.P.R., 1963, p. 42, 457. Autorul arată că în afară de numeroase toponimice din care citează Plaiul Cimpinei, Plaiul Lung (Muscel), Plaiul Mare (Tg. Jiu) a găsit și forma diminutivă de Plăișorul la Brașov și Hunedoara. Acesta din urmă sub termenul de Plajșor, la Petroșani ar fi atestat documentar din anul 1478.

⁹ Zimmermann — Werner — Müller, *Urkundenbuch zur Geschichte der Siebenbürger Sachsen*, II, 1897, Sibiu, p. 656.

¹⁰ I. Pușcariu și A. Lapedatu, *Contribuțiuni istorice privitoare la trecutul românilor de pe pămîntul crăiesc*, Ed. Arhiediecezana, Sibiu, 1913, p. XXXV.

¹¹ I. Moga, *Din trecutul economic al comunei Săliște*, Ed. Tribuna, Sibiu, 1928, p. 6.

chea obligație a acestor locuitori, de a păzi plaiurile¹². Existența plăieșiei anterior secolului al XVII-lea este confirmată și în zona Țării Birsei de vechile drepturi ale plăieșilor de a folosi piua și dirsta pentru confecționarea hainelor de postav. Într-un document din 1709, Magistratul orașului Brașov confirmă existența vechiului drept al plăieșilor zărneșteni și tohăneni, pe care l-au avut „încă înainte cu un secol“, de a-și confecționa îmbrăcămintea la dirstele din susmenționatele comune¹³. Vechimea ei în această parte este surprinsă și din răspunsurile date de cițiva zeci de bătrâni plăieși în anul 1698 la un chestionar formulat în cinci întrebări, dat de Magistratul Brașovului din dispoziția autorităților austriece, cu scopul de a informa cancelaria aulică asupra caracterului și modului de organizare a acestei instituții pînă la acea dată. Toți acești oameni a căror vîrstă era de 60—70 ani, confirmau calitatea lor de vechi plăieși din tinerețe, în satele Zărnești, Tohan, Rîșnov, Baci, Turcheș, Satlung, Purcăreni, Zizin și Tirlungeni¹⁴. Plăieșia este atestată și în cronică Prejmerului de la sfîrșitul secolului al XVII-lea, cînd plăieșii de la Buzoaie (plai în zona Întorsurii) anunță, în 1687, pe locuitorii Prejmerului de iminența unui atac tătăresc asupra cetății lor¹⁵. În 1693 îi găsim pe plăieși atestați documentar și la Brețcu, făcînd poliție pe hotar, cu care ocazie prind pe asasinii unor moldoveni¹⁶.

Pînă la începutul secolului al XVIII-lea date referitoare la organizarea și la atribuțiile plăieșilor în Transilvania lipsesc aproape cu totul. Acest lucru se datorește, se pare, faptului că o dată cu instaurarea regimului austriac se schimbă și caracterul acestei instituții. Pînă la sfîrșitul secolului al XVII-lea hotarele pe ambele versante ale Carpaților meridionali erau slab pázite. Plăieșii din satele de plai se ocupau și ei cu economia vitelor, iar atribuțiile lor de plăieși și le exercitau mai mult accidental, în virtutea obiceiului izvorit din vechiul drept feudal de paznic de hotar, informînd autoritățile superioare în chestiuni de încălcare a hotarului, așa-zisa „spargere a plaiurilor“, înțelegînd prin acest termen procedeul folosit ocazional de oamenii care treceau de pe un versant pe

¹² I. Pușcariu, *op. cit.*, p. 89.

¹³ Arh. st. Brașov, Actele Magistratului (A.M.), Protocoalele IV.C. 2, p. 65. Ședința din 15 mai 1709. Vezi și: C. A. Stoide, *Dregătorii satelor românești din Țara Birsei*, în *Studii și Articole de istorie*, II, 1957, p. 297. „Instituția era foarte veche. Un act din 1709 vorbește de unele drepturi ale plăieșilor instituite cu un secol înainte...“.

¹⁴ Arh. st. Brașov, Act Mag., N.R. 20/1698, Stan Aldea 65 ani: „Cînd eram eu în anii mei existau în comunele mai sus menționate plăieși, la început puțini, apoi din ce în ce mai mulți...“.

¹⁵ *Die Dörfer des Burzenlandes*, IV, partea I, Brașov, p. 156.

¹⁶ Arh. st. Sf. Gheorghe, Fond scaune (F.S.) — Orbai — Sepsi. Acte judiciare, I/1693 iunie 20.

altul al Carpaților, încărcăți cu mărfuri sau transportînd vite¹⁷. Fragila pază a hoțarelor dintre cele două țări românești în secolul al XVII-lea este confirmată și de N. Iorga care arăta, de pildă, că în zona Țării Birsei paza pe ambele laturi ale Carpaților se rezuma la funcționarii de vamă (vigesimalarii), care la locurile speciale de trecere dintr-o țară în alta percepeau taxele obișnuite de vamă¹⁸.

După cucerirea Transilvaniei de către austrieci, aceștia preiau vechea formă de organizare a pazei hotarelor, transformînd-o într-o instituție organizată pe principiile unui rigid și sever sistem de funcționare. Austriecii vor prelua în cadrul modului de reorganizare a pazei hotarelor vechile denumiri autohtone a termenilor de plai, plăieși¹⁹, respectînd totodată și vechea ierarhie în modul de organizare a plăieșiei, împărțind, de pildă, hotarele în plaiuri și punînd superiori peste plăieși pe vătafii de plai ca și în Țara Românească²⁰. Scrisoarea lui Constantin Brîncoveanu, din 8 martie 1695, trimisă judeului Brașovului, atestă similitudinea anumitor forme organizatorice de pază a celor două provincii istorice românești. Scriindu-i „dumnealui jupînul Hanăș Mancăș marele județ al Brașovului“, Brîncoveanu vorbește de satele din Țara Birsei, Tohanii și Zărneștii, care sînt la marginea țării (Transilvania) „de păzesc la Schiiale precum iaste Rucărul și Dragoslavele...“²¹. De asemenea, N. Iorga remarcă izbitoarea asemănare în organizarea plăieșilor din Țara Birsei de la începutul secolului al XVIII-lea cu cea din Țara Românească, ca o confirmare a unei origini vechi și comune a acestei instituții, scriind că „vameșii (e vorba de Transilvania n.n.) au drepturi în ceea ce privește alegerea, supravegherea și pedepsirea plăieșilor ce se aleg vreo 60 de oameni pentru a îndeplini în această parte slujbele la care sînt ținuți după aceeași veche datină românească plăieșii de dincolo a Țării Românești. . .“²².

Începînd cu secolul al XVIII-lea, în condițiile noi create prin ocuparea Transilvaniei de către austrieci, informațiile privitoare la plăieși sînt din ce în ce mai numeroase. O susținută corespondență are loc între guvernatorii austrieci

¹⁷ C. A. Stoide, *op. cit.*, p. 297.

¹⁸ N. Iorga, *Brașovul și românii*, București, 1905, cap. Fugarii, p. 342.

¹⁹ Arh. st. Sf. Gheorghe, F.S., 301/1715. În originalul latin apare termenul de „Plajazones“. Vezi și Arh. st. Brașov, Act. Mag. IV. C. 2, p. 105, și IV. C. 2, p. 106; idem, p. 107. În aceste acte în germană găsim termenul de „Plejaschen“. Vezi și Arh. st. Sf. Gheorghe, F.S. 17/1725 (ordine guberniale). Aici găsim în limba maghiară termenul de „Plajás“.

²⁰ Arh. st. Brașov, Act. Mag., II, 15/1709 „Numărul plăieșilor să fie completat pînă la 64 și 9 vătafi“.

²¹ N. Iorga, *op. cit.*, Cap. Fugarii, doc. 11. Vezi și N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 208, pct. 1. Autorul vorbește de satele de schele (Schiiale) care au atribuții similare cu cele de plăieși.

²² N. Iorga, *op. cit.*, Cap. Sătenii ținutului, p. 342.

și orașele din sudul Transilvaniei. Astfel, chestionare privind starea plăieșilor, dispoziții ale guvernului privind noua organizare a lor, modul de recrutare a acestora, îndatoriri, diferite sesizări de încălcare a plaiurilor, abundă²³. Rigidul sistem de funcționare al fiscului austriac, bazat pe noile conscripții și urbarii ale satelor transilvănene, controlează sistematic întregul mod feudal de exploatare. Împotriva exploatării habsburgice, sătenii încearcă să scape prin fugă trecând munții. Acum, plăieșii vor avea misiunea să păzească plaiurile și să urmărească pe cei ce vor să scape prin fugă trecând în Țara Românească. Pe de altă parte, în condițiile dezvoltării schimbului comercial dintre Transilvania și Țara Românească²⁴, plăieșii sint afectați vămilor, avînd grele sarcini de supraveghere a vehiculației ilicite de mărfuri și de vite peste munți. Plăieșia va constitui unul din mijloacele principale de supraveghere a regimului austriac în Transilvania pînă în anul 1765, cînd înființarea regimentelor grănicerești va micșora mult atribuțiile ei, transformînd-o, de la această dată, într-un apendice al aparatului administrativ local.

Modul de organizare a plăieșilor

Primul document care atestă precis un mod de organizare a plăieșilor în Transilvania este acela din 14 august 1709, privind pe cei din Țara Birsei, cînd autoritățile ordonă o reorganizare a lor²⁵. Astfel, în ședința Magistratului

²³ Arh. st. Brașov, Act. Mag., 71/1695. Guvernatorul Bánffy către Magistratul Brașovului.

²⁴ C. A. Stoide, *Catalogul documentelor românești din Arhiva Orașului Stalin*, I, p. 12.

²⁵ Arh. st. Brașov, 71/1695, Act. Mag., „În fiecare circumscripție în care sint plăieși, oficialii să numească plăiașii, să însemneze cîți sint, cum se numesc, de unde sint, în ce condiții trăiesc, dacă este om liber, jeler sau iobag, ce fel de arme are și această întrebare s-o trimită acum guvernului. 2) În fiecare provincie să fie instituit un inspector care trebuie să fie un om corespunzător și care cunoaște munții, cărările și plaiurile și sub direcția lui vor fi puși plăieșii, care cu depunere de jurămint vor fi obligați a presta fidel serviciul lor, să nu mai facă alte servicii, să fie lăsați numai la paza cărărilor și plaiurilor. 3) Plăieșii sint obligați a raporta inspectorului în fiecare săptămînă situația plaiurilor și dacă se întîmplă ceva deosebit, să dea de veste imediat. Cei prinși vor fi predați inspectorului care-i va preda Magistratului. Obiectele de contrabandă ce se găsesc la aceștia să observe legea și uzul... 4) Inspectorul va vizita lunar plaiurile să observe cu atenție orice se întîmplă, în acest scop 5) să țină un jurnal (diarium) în care să se noteze rapoartele săptămînale ale plăieșilor despre care va da relații fidele Guvernului la fiecare sfîrșit de lună. 6) Plăieșii care sint leneși sau care iau mită să fie sever pedepsiți, iar dacă vina lor este mai mare, să fie prinși, dați în mîna Magistratului și înlocuiți. 7) După cum în trecut plăieșii se schimbau în fiecare an, să-i schimbe Magistratul pe aceștia alegînd numai corespunzători, să nu fie aleși iobagi despre care în modul sus arătat se va face o distinctă specificație...”

de la data de mai sus s-a hotărît ca Georg Schnell, Thomas Börz și Martinus Seewald, delegații Magistratului, să se deplaseze în prezența delegatului guvernului Ignatius Haan și a șefului oficiului vamal, Pater Niklos și, conform instrucțiunilor primite, să procedeze la selecția plăieșilor atît dintre locuitorii mai bogați, cît și dintre aceia mai săraci²⁶. Au fost aleși 64 de plăieși²⁷, după cum urmează : 10 din Rîșnov, 12 din Tohan, 18 din Zărnești, 2 din Baciu, 2 din Cernat, 4 din Turcheș, 5 din Satulung, 3 din Purcăreni, 3 din Zizin, 5 din Tirlungeni²⁸. Aceștia erau comandați de 9 vătăfi, peste care stătea un inspector²⁹. Toți plăieșii erau puși sub jurisdicția oficiului tricesimal (vama imperială), față de care erau răspunzători în toate problemele de serviciu, iar selecționarea lor se făcea și de către Magistratul orașului Brașov pentru plăieșii din Țara Birsei, aceștia din urmă avînd și față de oraș anumite obligații. Din cei 64 de plăieși, cei selecționați din satele domeniului Bran, în număr de 24, aveau misiunea strictă de a păzi pasurile și cărările cu circulație comercială mai intensă. Ceilalți 40, din Zărnești, Tohan și Rîșnov, erau obligați să facă pază la plaiuri pe o arie geografică dispersată pe o mai mare întindere³⁰.

Cele mai păzite plaiuri în zona Branului erau : Pajură, Gros-Mic, Guțan și Strunga. În zona Timișului, principalele plaiuri erau : plaiul Gircinului, plaiul Piatra, plaiul Frăsinești, Jipot și plaiul Bucșoia. În zona Zărneștiului avem plaiurile : Riului, Crepăturii, Pruncului, Turcilor și Teiu³¹. În jurul Brașovului cele mai importante plaiuri erau : Cucurul Mic, Cucurul Mare, Ruia, Cristian și Colțul Cucurului, numit mai tîrziu Postăvarul³².

În districtul Făgărașului, la începutul secolului al XVIII-lea, plăieșii erau comandați de vătăfii de plai care, la rîndul lor, erau dirijați de 4 plăieși supremi : a) provizorul Făgărașului, b) provizorul curții din Porumbacul de Jos și doi boieri³³. Din 1758 avem o statistică care diferă oarecum de cea dinainte sub aspectul nomenclaturii funcțiilor ierarhice. Astfel, în anul susmenționat, în districtul Făgăraș erau 211 plăieși și 12 vătăfi, avînd superiori 2 inspectori, dintre care unul din partea domnului de pămînt, numit de Tesauriatul Transilva-

²⁶ Arh. st. Brașov, Act. Mag., Protocelele F. IV. C. 12.

²⁷ *Ibidem*, Tabelul cu numele celor 64 plăieși se găsește în anexa filei C. 12.

²⁸ *Die Rechtslage des Ehemaligen Törzburger Domintums*, Brașov, 1882, p. 35.

²⁹ C. A. Stoide, *Dregătorii* . . . , p. 297.

³⁰ *Die Rechtslage* . . . , p. 37.

³¹ Arhiva documentară a Bisericii Negre din Brașov, (Arhiva B.N.B.) I, F. 26, IV, p. 356 și 358.

³² Arhiva B.N.B., I, F. 60, II, sect. 6/5 și 6/12.

³³ Ștefan Meteș, *Situația economică a românilor din Țara Făgărașului*, București, 1936, p. XX.

niei și al doilea din partea boierilor numit de căpitanul suprem³⁴. Cele mai cercetate trecători, păzite de plăieși, erau cele de la Breaza, care se întâlneau cu altele venite prin munții satelor vecine — Netot, Dejani și Lisa. Una e trecătoarea Smidei, care urcă pe munții Runcu continuându-se prin trecătoarea Scărișoara peste munții Recei și Hersenilor. La locul numit Glămeja Ienișului vegheau continuu 8 plăieși. În afară de aceștia, stăteau de pază lângă valea din Dejani, la locul numit Gura Budiului 3 plăieși, pe muntele Colțu, lângă valea Pojortei alți 3, avînd de vătafi pe Bucur Toma din Pojorta și Ion Pop din Ludișor. Aici erau 32 plăieși : din satele Lisa 6, Breaza 4, Dejani 5, Netot 3, Iași 4, Beclean 1, Dridif 2, Ludișor 5, Voievodenii Mari 2. Alte trecători de la Breaza porneau peste locul Furcii, păzite de 8 plăieși împreună cu vătaful lor Ion Crăjan, boier din Sevestreni. Trecătoarea Săsciorului din plaiul Babei se unea cu cele din Recea și Berivoiul Mare. Satul Copăcel avea trecătoarea numită plaiul Manului, care urca pe valea Sebeșului, unindu-se cu cele din Berivoiul Mare, plaiul Scoarței și Petriceanca. Toate trei stăteau sub controlul vătafului Ion Manta din Copăcel, ajutat de 30 plăieși din satele Ileni 6, Herseni 4, Copăcel 3, Sebeș 4, Mărgineni 5, Șercăița 3, Șinca Veche 4, Hurez 1. Altă potecă care pleca din Șinca Veche ajungea la plaiul Muntelui și de acolo în muntele Fața Ilie unde stăteau cîte 4 plăieși ; de acolo, poteca urca înspre vîrfurile Nimaia, la locul numit Fîntîna Roncii, unde se întâlneau cu cea din Mărgineni, apărată de 10 plăieși din cei 40, din cele 18 sate vecine de sub porunca vătafilor Ion Strimbu din Vad și Nistor Gubernat din Comăna. La satul Perșani, trecătoarea peste muntele Gruiful Lung era păzită numai de 2 plăieși³⁵.

În părțile Sibiului, plăieșii erau, de asemenea, subordonați vătafilor de plai care îi dirijau în locurile cele mai susceptibile trecerilor clandestine ale plaiurilor. În anul 1719 îndeplineau, de pildă, funcția de plăieși, la Săliște 5 săteni, dintre care Oprea Greavu era vătaf de plai și Bucur Samoilă, Oprea Birsan, Ioanăș Milea și Dumitru Coșa, plăieși ; în Tilișca găsim pe plăieșii Mihai Miclăuș, Bucur Oancea și Petru Miclăuș ; în Sibiel era vătaf Oprea Banciu și plăieși Petru Olteanu și Stan Banciu ; din Cacova plăieși Bucur Birsan, Coman Cîndea, Opriș Muleș și Dumitru Birzoagie, iar din Vale plăieșul Mihai Halmagiu³⁶.

Înarmarea plăieșilor pentru nevoile de pază era, în general, slabă. Dotați cu puști, erau deseori nevoiți să le predea autorităților ca o dovadă că, uneori,

³⁴ Ștefan Mețeș, *op. cit.*, p. 20 (citată întregul text din Mețeș).

³⁵ *Ibidem*, p. 26 (Mețeș citează din urbariul satului Perșani de la Arhivele de stat Cluj).

³⁶ Arh. st. Sibiu, *Protocoalele Săliștei*, p. 239.

acestea nu aveau încredere în modul cum plăieșii își făceau datoria. Astfel, autoritățile austriece treceau de nenumărate ori la percheziționarea și ridicarea tuturor armelor găsite în satele de lângă graniță, luându-le chiar de la plăieși pe care nu-i deosebeau de „poporul de rînd”³⁷. În cazurile cînd paza graniței suțerea, plăieșii erau înarmați, dîndu-li-se înapoi armele³⁸. Pentru o mai bună eficacitate a serviciului prestat, erau dotați și cu cai în anumite împrejurări³⁹. Plăieșii nu aveau uniformă specială. Bedeus von Scharberg îi descrie ca pe niște oameni care în timpul serviciului purtau costumul lor țărănesc obișnuit din părțile unde locuiau, deosebindu-se de alții doar printr-un mic scut metalic pe care era gravat vulturul imperial (pajura) și pe care erau obligați să-l poarte ca semn distinctiv⁴⁰. Modul de supraveghere a granițelor se făcea prin sistemul patrulărilor, care era cel mai uzitat mijloc în primele trei decenii ale secolului al XVIII-lea, dar în lunile de vară și toamnă, cînd condițiile climatice favorizau paza prin posturi fixe, plăieșii stăteau în gropi împrejmuite⁴¹. Ulterior, sistemul pazei pe posturi fixe se generalizează, construindu-se gherete. Astfel, comandantul militar austriac de la Sibiu ordonă Magistratului, în lunile septembrie și noiembrie ale anului 1749, să treacă imediat la construirea gheretelor pentru toți plăieșii aflați în exercițiul funcțiunii în locurile de interferență a plaiurilor⁴². Ordinul se repetă în 1750 prin cererea insistentă de înlocuire a gropilor cu gherete⁴³.

Atribuții

Atribuțiile plăieșilor rezultau din obligațiile acestora de a face paza hotarelor statului feudal. Fie în Țara Românească, fie în Transilvania, ei trebuiau să oprească trecerea dintr-o țară într-alta a oamenilor care fugeau de exploatare, de sărăcie, dar aveau și misiunea de a urmări și prinde pe hoții care se aciuau în ascunzători la poale de munte, jefuind populația⁴⁴. Mai erau, apoi, informatori ai autorităților⁴⁵. De asemenea, aveau importantul rol de a opri și

³⁷ Arh. st. Brașov, Act. Mag., 50/1759.

³⁸ *Ibidem*, Act. Mag., 211/1760.

³⁹ *Ibidem*, Act. Mag., 225 și 304/1757.

⁴⁰ Joseph Bedeus von Scharberg, *Beiträge zur Zeitgeschichte Siebenbürgens im 19. Jahrhundert*, Viena, 1876, p. 347—348.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² Arh. st. Brașov, Acte Cumulus 27/1749. Vezi și Acte Administrative, dosar III, Nr. 219/1749.

⁴³ *Ibidem*, Act. Mag., 74/1750.

⁴⁴ N. Iorga, *op. cit.*, Cap. Hoții, p. 220.

⁴⁵ I. Moga, *op. cit.*, p. 7.

a confisca mărfurile și vitele trecute clandestin. Aceasta era una din sarcinile de bază ale plăieșilor, atât în Transilvania, cât și în Țara Românească. Încă din 1653 Matei Basarab scutește de toate dările pe Mircea Vătaf „ca să fie vâtaf de plăiaș, să poarte grijă, să păzească plaiurile de hoți și de oamenii răi și de oameni birnici, să nu treacă în Țara Ungurească. Plăieșii să-l asculte și să păzească oprind a trece hoții sau oamenii de bir“⁴⁶. La prinderea hoților periculoși conlucrează, uneori, autoritățile de pe ambele versante ale Carpaților. Vameșul Panaioti de la Rucăr, de pildă, înștiința pe cel de la Bran, în 1760, că a luat măsuri de pază la hotar. Roagă pe plăieșii aparținători vamei de la Bran să-l prindă pe Albușoiu „cunoscut pentru hoții ca și foarte primejdios“⁴⁷. În 1740 o dispoziție a guvernatorului din Sibiu ordona districtului Făgăraș să întreprindă o acțiune cu plăieși în munți pentru împușcarea hoților care acționează în jurul văii Șercaia⁴⁸.

Uneori, autoritățile austriece trimiteau dispoziții organelor în drept a-i controla pe plăieși, cerându-le înăsprirea măsurilor de pază⁴⁹. Aceste măsuri erau îndreptate împotriva oamenilor care nu mai puteau suporta sărăcia, încercând să se refugieze în Țara Românească. Deosebit de mișcătoare este relatarea țăranilor din Ludișor, din 1726, făcută cu ocazia unei anchete a autorităților, unde se arată că „oamenii din satul nostru Radul Iarul, Aldea Brumarul, Oprea Birsa, Radul Zaharie... nu de mult în trecuta scumpete voind să treacă în Țara Românească, plăieșii i-au observat și mergînd după ei i-au ajuns la marginea hotarului și care n-aveau *fidulă* atât pe ei cât și caii lor i-au întors și i-au dus înaintea căpitanului suprem și domnia sa le-a luat caii în număr de 9, iar pe ei i-au aruncat în temniță și i-au ținut închiși două săptămîni. În curînd după aceasta — continuă documentul — fără știrea căpitanului suprem din nou s-au pregătit cu vite și cu tot ce au avut și au plecat spre Țara Românească dar o ploaie venită repede i-au împiedicat și observîndu-i viceplăieșul din Dejani, Radul Popic, împreună cu cîțiva inși s-au repezit după ei, iar oamenii au fugit și toate vitele le-au lăsat fiind 21 cu cele mărunte și vice-plăieșul le-a adus la căpitanul suprem și acolo, așa se zice, le-au împărțit... destul că ei nenorociții au mare plîngere că din cauza aceasta au sărăcit și s-au ruinat foarte mult“⁵⁰. Acesta nu a fost un caz izolat. La fel au pățit Aldea Pinteș și

⁴⁶ N. Iorga, *Studii și documente*, V, 1903, București, p. 120, doc. 16/1653.

⁴⁷ Arh. st. Brașov, Fond Stenner, I, 5, Nr. 736/1760.

⁴⁸ *Ibidem*, Act. Mag., dosar III, 64 anexa 1/1740.

⁴⁹ Arh. st. Sf. Gheorghe, F.S., 18/II/1709. Vezi și Arh. st. Brașov, Act. Mag., 9/1749 și Act. Mag., 168 și 300/1756 și Arh. st. Sf. Gheorghe, F.S., 100/1757.

⁵⁰ Ștefan Meteș, *op. cit.*, (vezi Cap. Ancheta din 4—16 iulie 1726 în comuna Ludișor).

Stoica Bădicu din Tohanul Nou, disperați de sărăcie și prinși de plăieși când se întorceau din Țara Românească după o bejenie de patru ani⁵¹. De asemenea, au fost prinși Sidrin Dumitru și Pașca Ion din Tirlungeni, pentru care „s-au pus chezași tot satul“⁵².

Fiind singurii păzitori ai granițelor pînă la înființarea regimentelor grănicerești, în atribuția plăieșilor intra și prinderea dezertorilor din armată, tot mai numeroși spre mijlocul secolului al XVIII-lea. Astfel, în 1733, plăieșii din Tohan au prins doi husari care au dezertat⁵³. În 1751 plăieșii prind cinci dezertori cu arme cu tot, iar pe al șaselea îl împușcă în timpul luptei⁵⁴. În 1754 se organizează o adevărată vînătoare pentru prinderea dezertorului Ion Päschner⁵⁵. Dezertorii sînt urmăriți și prinși și de plăieșii din Țara Românească. Cei de la Rucăr, de pildă, l-au prins pe Ion Păușoiu „soldat din Țara Ungurească așteptînd ordinul lui Vodă pentru a-l extrăda“⁵⁶.

Sarcini importante aveau în oprirea și confiscarea mărfurilor și vitelor intrate ilegal de o parte și de alta a hotarelor⁵⁷, iar vătăfii de plai trebuiau să țină evidența capetelor de vite trecute la iernat în Țara Românească, apoi să strîngă venitul munților de la locuitorii satelor de munte și al acelor de la stîna⁵⁸. În districtul Făgăraș, de pildă, registrul de evidență a capetelor de animale trecute la iernat în Țara Românească din anul 1753, ținut de vătăful de plai, consemnează precis cifra de 244.265 de oi, 474 cai, 2.538 de porci și 5.704 vite⁵⁹. Contrabanda de mărfuri și vite constituia subiectul unei repetate corespondențe între autoritățile centrale și orașele transilvănene⁶⁰. În 1747 Magistratul Brașovului este anunțat, de pildă, că plaiurile și trecătorile au devenit libere și că turme întregi de vite trec din Țara Românească în Transilvania. Se cere sporirea numărului de plăieși⁶¹. Ordinul se repetă și în 1764, anunțîndu-se „mari stricăciuni la plaiuri“⁶². Plăieșii erau obligați să verifice evi-

⁵¹ Arh. st. Brașov, Act. Mag., 892/1783.

⁵² *Ibidem*, Act. Mag., V/208/1760.

⁵³ *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt*, VII, p. 197.

⁵⁴ *Quellen*, IV, p. 429.

⁵⁵ Arh. st. Brașov, Act. Mag., 101/1754.

⁵⁶ *Ibidem*, Col. Documente românești, Brașov, 1956, Nr. 2666.

⁵⁷ *Die Rechtslage...*, p. 36. Vezi și Gheorghe Michael Gottlieb von Herrmann, *Das Alte und Neue Kronstadt*, Sibiu, 1885, p. 126. Vezi și V. Păcală, *Monografia satului Rășinari*, Sibiu, 1915, p. 39.

⁵⁸ Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. XXXIV.

⁵⁹ Andrei Vereș, *Păstoritul ardelenilor în Moldova și Țara Românească*, Memoriile secției istorice a Academiei, București, 1927, VII, p. 25.

⁶⁰ Arh. st. Brașov, Act. Mag., 56/1759.

⁶¹ *Ibidem*, Act. Mag., 56/1747.

⁶² *Ibidem*, Acte Cumulus, 27—35/1764.

dența celor care plecau în Țara Românească, cerindu-le „pășușu“ (pasus — dovadă de trecere) și chitanțele de vamă⁶³. Astfel, se nasc excese din acest drept al plăieșilor, de multe ori aceștia pretinzând oamenilor daruri în bani și marfă. În 1757 un referat al vice-judelui regal atrage atenția guvernului asupra pagubelor produse de plăieși păstorilor⁶⁴. În 1762 plăieșii de la Timiș opresc cai încărcăți cu burdufuri de brînză și saci de lînă ai săcelenilor, luindu-le acestora de fiecare cal cite un zlot⁶⁵, iar colibașii de la Bran se plîng de pretențiile din ce în ce mai mari ale paznicilor de la hotar de a le da cite un miel pentru eliberarea biletului de trecere a plaiului „obicei care n-a fost înainte“ — specifică documentul⁶⁶.

O altă obligație a plăieșilor consta în paza sanitară a hotarelor, supra-veghind continuu pe cei puși în stare de carantină la trecerea plaiurilor. În 1756 timpul de carantină ajunsese la 42 de zile, iar paza oamenilor o făceau plăieșii⁶⁷. Această pază constituia una din cele mai grele obligații ale lor⁶⁸.

Mai aveau, apoi, obligații de mai mică importanță, ca de exemplu anunțarea autorităților, cit și a oamenilor din sate, asupra eventualelor calamități. Astfel, în 1741, ei anunță oamenii de primejdiile din munți, unde „să scură apele“⁶⁹.

Criteriul de angajare a plăieșilor

La început, plăieșii erau angajați din păturile sărace ale populației. Ancheta autorităților din 1698 în satele domeniului Bran confirmă acest lucru⁷⁰. N-ar fi exclus ca, în rindurile lor, să fi existat și iobagi. Ancheta ordonată de guvernatorul Bánffy, la 1695, și ancheta din 1698 privind criteriile de organizare a plăieșiei, pare să confirme existența lor ca plăieși⁷¹. O dată cu reorga-

⁶³ Arh. st. Brașov, Fond Trausch, F. 26, 35, 57, din dos. V. Vezi și Act. Mag., 294/1756.

⁶⁴ Arh. st. Sf. Gheorghe, F.S., 59/1757.

⁶⁵ Arh. st. Brașov, Acte judecătorești, 32/1762.

⁶⁶ *Ibidem*, Col. Doc. românești, Nr. 1526/1793.

⁶⁷ *Die Rechtslage...*, 1756, p. 35.

⁶⁸ Arh. st. Brașov, Acte administrative, dos. III, Nr. 219. Vezi și Arh. st. Sf. Gheorghe, F. S., 46/1760 ; F. S., 92/1759.

⁶⁹ Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, I, Nr. 3172, p. 1706/1758. Vezi și Nr. 3086, p. 1672.

⁷⁰ Arh. st. Brașov, Act. Mag., 20/1698, — Ancheta Guberniului — Declarații : Stan Aldea din Zărnești, „în timpuri străvechi plăieșii au fost puși din cei săraci care nu prea au avut facultatea să dea dijme...“. Tatul Hodros, 60 ani, „în timpuri vechi au fost puși plăieși care nici în casă și nici în afară de casă n-au avut nimic...“. Radul Drăgoi, 65 ani, „în acel timp numai cei mai săraci s-au dus la plăieși...“.

⁷¹ *Ibidem*, Act. Mag., 71/1695, Art. 1. „în fiecare circumscripție oficialii să numească... dacă este om liber, jeler sau iobag...“.

nizarea instituției, ca urmare a instaurării noii administrații austriece, iobagii care au fost plăieși sînt excluși din rîndurile acestora⁷². Acum, ei sînt recrutați din oamenii mai înstăriți⁷³. Apartenența juridică a lor față de oficiul tricesimal în privința obligațiilor de serviciu pe de o parte, și reglementarea păstoritului în munți încheiată prin convențiile bilaterale dintre domnii Țării Românești și autoritățile austriece pe de altă parte, le aduc mari perspective de îmbogățire. Se cunoaște cazul unui vătaf de plai care și-a făcut o avere de 3000 de oi. În ultimul deceniu al secolului al XVII-lea se dădea pentru angajare ca plăieș 2—3 taleri, 1—2 oi și o piele de vulpe. În curînd, însă, prețul angajării crește, ajungîndu-se la 5—6 taleri, 3 oi cu miei și, uneori, se mai dădeau și butoaie cu vin⁷⁴. Vătafii de plai dădeau plocoane, în bani și animale, și mai mari⁷⁵. La angajare, plăieșii erau obligați să depună un jurămint de credință față de superiorii lor⁷⁶. În jurămintul plăieșilor din Țara Birsei, depus în fața oficiului tricesimal și a reprezentantului Magistratului orașului, accentul cădea pe obligativitatea de a opri, sub pedeapsa celei mai mari severități, trecerea mărfurilor dincolo de munți, accentuîndu-se obligația de confiscare și predare a acestora, superiorilor⁷⁷. Tendința de îmbogățire rapidă duce la excese în raporturile plăieșilor cu ceilalți locuitori ai satelor, sau chiar față de autoritățile locale. Speculînd neînțelegerile dintre Magistrat și funcționarii vamali, ei fa-

⁷² Arh. st. Brașov, Act. Mag., 71/1695, Art. 7. „...să-i schimbe Magistratul pe aceștia alegînd oameni... să nu fie iobagi...”.

⁷³ *Ibidem*, Art. 7 „...eliminînd acolo unde este posibil și în măsura în care este posibil pe cei săraci (mediocris sortis contribuens)”.

⁷⁴ Arh. st. Brașov, Act. Mag., 20/1698. Ancheta: Bucur Ion „așcum vād că domnii raționiști (vameșii) fac din oamenii bogăți plăieși care pot să dea cadouri mai mari...” „Vezi și declarațiile lui Stanciu Cercel, Dușa Costea și Tatul Hodros.

⁷⁵ *Ibidem*, Declarații: Vlădușca Pitiu „Știu că vătaful a dat anul trecut ca să fie vătaf 20 de taleri, 3 galbeni și 20 oi cu miei”. Radu Manea „am plătit din ce în ce mai mult. Anul trecut vătaful a dat un cal care valora 30 taleri”.

⁷⁶ Arh. st. Sibiu, Protocoloalele Săliștei, Act. Nr. 3, p. 1, Jurămintul plăieșilor sălișteni „Jurăm Tatălui, Fiului și Duhului Sfînt pre sfînta troiță, un Dumnezeu adevărat, Maichii prea curate, pre doisprezece apostoli, pre Evanghelie, pre patru posturi într-un an, pre pită, sare, cuminecătura cea de moarte, cum la slujba aceea care ne-au dat domni și Scaunul, la paza plăiurilor vom grijii și la zile bune și la rele, nice la părinți, nice la frăție, nice la rudă ce ne va veni înainte, care va umbla fără treabă, vom prinde și vom da înaintea domnilor Scaunului, venitul domnilor după cum au fost și mai înainte nu vom pitula, dar de unde va fi vom da în samă cu mare dreptate, cuvîntul vătafului și a domnilor vom asculta. Dacă ș-ar întîmpla că n-ăm umbla în dreptate, birșagul nostru să fie țapa, roata sau furcile, cum se va cădea după faptele noastre și de acolo să n-aiă alții a da sama de noi, cu un cuvînt făgăduim a sluji la slujba noastră cu mare dreptate. Așa să ne ajute Dumnezeu și să ne folosească cuminecătura cea de moarte”.

⁷⁷ Arhiva B.N.B., T. F. 26, p. 687. Se găsește sub formă de manuscris nedatat,

bricau, de pildă, rachiul, eludînd astfel acest privilegiu exclusiv al Magistratului⁷⁸. Raportul căpitanului orașului către Magistrat din 25 oct. 1756 relevă practica plăieșilor din satele săcelene de a fabrica rachiul, refuzînd să recunoască dreptul de jurisdicție al Magistratului asupra lor⁷⁹. Guvernul Transilvaniei este obligat să intervină pentru a opri aceste abuzuri, dînd dispoziții severe de respectare a obligațiilor plăieșilor față de conducerea orașului Brașov⁸⁰. Sînt cazuri cînd, față de oamenii din sate, se poartă neomenos. Cetățenii din Purcăreni, de pildă, arată că plăieșii au devenit atît de îndrăzneți încît fiecăruia îi este frică de ei⁸¹. Primarul Rîșnovului se plînge Magistratului, de asemenea, de lipsa lor de ordine și disciplină⁸². Sînt cazuri însă, cînd, la rîndul lor, sînt maltratați. Astfel, în casa plăieșului Palta Mihai din Tîrlungeni „a intrat Simion Crișanul teremtuind de i-au speriat nevasta și copilul luîndu-i gloabă 6 mărișei”⁸³. Tot astfel moș Plăiașu din Purcăreni este invalid „de cînd l-au sfărîmat tilharii de hoți”⁸⁴. La fel, plăieșii Stan Săracul și Gheorghe Schileru au fost bătuți de oamenii din Vulcan care i-au ajutat lui Radu Golea, evadat din Cristian, „să fugă în Țara Românească”⁸⁵. Într-un act, comisia sanitară înștiințează Magistratul că 3 plăieși au fost maltratați de tohăneanul Iosof⁸⁶. Sînt cazuri cînd plăieșii au plătit cu viața serviciul de păzitori ai hotarelor. Astfel, comisia juridică a Magistratului Brașov a anchetat timp de doi ani pe mai mulți locuitori din Cristian și Vulcan „care întorcîndu-se pe plaiuri și poteci ascunse din Țara Românească l-au omorît la hotar pe plăieșul Simion Kraft”⁸⁷.

Privilegiile și contribuții

În schimbul serviciului prestat ca păzitori ai hotarelor, plăieșii se bucurau de o serie de privilegii. Unul dintre cele mai importante, care de altfel atestă și vechimea lor, era acel drept, pentru cei din Țara Birsei, de a-și confecționa pentru nevoile lor personale și pentru a vinde postav, întrebuițarea pivelor și dîrstelor din satele lor⁸⁸. Acest privilegiu le-a fost contestat de breasla

⁷⁸ G. M. Gottlieb, v. Herrmann, *op. cit.*, p. 126.

⁷⁹ Arh. st. Brașov, Act. Mag., 47/1736, Anexa 1—9.

⁸⁰ *Ibidem*, Act. Mag., 118/1738, vezi și Act. Mag., 163/1759.

⁸¹ *Ibidem*, Act. Mag., *op. cit.*, 47/1736, Anexa 1—9.

⁸² *Ibidem*, Act. Mag., 91/1757; vezi și Acte Administrative, dos. V, Nr. 8/1758.

⁸³ *Ibidem*, Acte judecătorești, Nr. 2/1763.

⁸⁴ *Ibidem*, Acte dominiale Purcăreni, Nr. 20/1752.

⁸⁵ *Ibidem*, Acte judecătorești. F. I. 12/1757.

⁸⁶ *Ibidem*, Act. Mag., 68/1757.

⁸⁷ *Ibidem*, Acte judecătorești, 63/1757 și 22/1758.

⁸⁸ *Ibidem*, Act. Mag., 25/1709. Vezi și nota urm.

țesătorilor de lână, ajungându-se la conflicte care s-au soldat cu distrugerea dir-
stelor și pivelor plăieșilor de către breslașii brașoveni⁸⁹. Ancheta întreprinsă
în 1709 de o comisie, constată dreptul străvechi al plăieșilor „ab antiqua tem-
pore“ în conecționarea postavului, ordonându-se încheierea unei convenții prin
care Magistratul se obligă să construiască pive în Tohan și Zărnești pentru ne-
voile lor, în locul celor distruse⁹⁰. Fabricarea rachiului era, iarăși, o practică
mult uzitată de plăieși, ținând cazane de țuică fără a consimți la plata taxelor⁹¹
Erau scutiți, apoi, de anumite prestații personale ca : îngreunări sătești, lucru
la drumuri, lucru la cetate⁹², apoi sălășluirea ostașilor „cortel“⁹³ și de cărau-
șie „forspantul“⁹⁴. Plăieșii nu erau, însă, scutiți de cele mai importante obliga-
ții feudale. Astfel, un act emanat din Alba Iulia, la 11 iulie 1702, sub forma
unei scrisori către Magistratul orașului Brașov, comunică organelor în drept
obligativitatea ce o au plăieșii de a se supune la prestarea obligațiunilor lor feu-
dale izvorite din raporturile juridice legate de plata terțialității (a treia parte
din contribuție), fiind scutiți numai de anumite prestații personale⁹⁵.

Pentru sarcinile întreprinse, plăieșii erau retribuiți în natură și în bani.
Astfel, în 1753, 6 plăieși sălișteni primeau anual 3 feldere de grâu, 3 de porumb
și cîte o pereche de opinci, iar în anii cu multă ghindă se dădea acestora a 3-a
parte din recoltă⁹⁶. Cea mai importantă obligație a lor era plata zeciuielii, cu
toate că, în unele cazuri, aceștia au refuzat să o plătească⁹⁷. Plăieșii mai erau
obligați să plătească terțialitatea. Rescriptul împărătesc din 1756 care stipula

⁸⁹ C. A. Stoide, *op. cit.*, p. 297.

⁹⁰ E. Limona, *Industria textilă din Brașov și Țara Birsei, Catalog de documente 1413—1820*, I, București, 1960. Act. Nr. 87. Text integral : „Ighațiu Han coman-
dant general în numele generalului Georg Kriegbaum în prezența inspectorului
vămilor din Brașov încheie o convenție cu Magistratul din Brașov în privința
plăieșilor, numărul lor, selecția, modul de impunere, jurisdicția în ceea ce pri-
vește dreptul străvechi al plăieșilor (ab antiqua tempore) de a face zeghe pen-
tru nevoile casei și pentru vînzare deoarece ei au fost împiedicați în aceasta
prin distrugerea pivelor de către bresla țesătorilor de lână din Brașov. Con-
troversa dintre plăieși și breslă a fost reglementată în felul următor : Magis-
tratul se obligă să construiască cît mai repede în satul Tohan două pive
(Walkmühlen) și în satul Zărnești alte două ciocane (Stampae), din aceste pive
două să aparțină exclusiv plăieșilor putînd face din ele zeghe pentru nevoile
casei și pentru vînzare, ceilalți locuitori din sat care nu sînt plăieși să le rămî-
nă celelalte două pive“. Vezi și actul Nr. 75 și 178 din această lucrare care atestă
existența în 1746 la Zărnești a pivelor pentru plăieși.

⁹¹ C. A. Stoide, *op. cit.*, p. 297.

⁹² I. Moga, *op. cit.*, p. 8.

⁹³ Arh. st. Brașov, Act. Mag., 9/1702.

⁹⁴ C. A. Stoide, *op. cit.*, p. 297.

⁹⁵ Arh. st. Brașov, Act. Mag., 13/1702.

⁹⁶ Arh. st. Sibiu, Protocoalele Săliștei, I, p. 544.

⁹⁷ C. A. Stoide, *op. cit.*, p. 297.

precis obligațiile plăieșilor, arată clar obligativitatea acestora „de a da terțialitatea care va fi stabilită în mod proporțional și onest”⁹⁸. În 1727 a fost impusă terțialitatea pe plăieșii din Săcele, de pildă ; astfel : 46,66 florini, în 1728 : 43,49 și în 1729 : 41,68 florini⁹⁹.

Pentru serviciul prestat, plăieșii mai primeau și salariu¹⁰⁰. Sistemul de salarizare nu era uniform, ci varia în funcție de timpul prestării serviciului și de locul unde se găseau aceștia¹⁰¹. În Țara Birsei, în anul 1757, îi găsim salariați cu suma de 1 florin de la Magistrat, iar cu 2—3 florini de la Oficiul Tricesimal¹⁰². În mărginimea Sibiului găsim, de pildă, în 1750, pe plăieșii sălișteni salariați cu suma de 4 florini¹⁰³. În districtul Făgărașului salariul plăieșilor era mai mare, ajungându-se în anul 1758 ca fiecare să primească 12 florini anual, vătafii de plai 24 florini anual, iar inspectorii primeau din venitul munților 50 de florini anual¹⁰⁴.

Din cauza varietății sarcinilor pe care le aveau de îndeplinit, fiind și în număr mic față de aria mare geografică pe care trebuiau să o cuprindă, mai ales în condițiile unei permanente augmentări a sarcinilor de serviciu, plăieșii au încetat să mai devină, pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, un pilon important în aparatul de stat feudal austriac. Plăieșia s-a dovedit, după o experiență de câteva decenii, o instituție neviabilă pentru regimul austriac. Plăieșii n-au fost niciodată ciștigați de autoritatea Casei de Habsburg sau de cea a orașelor feudale. Serviciile prestate le efectuau, de cele mai multe ori, sub amenințarea rigorilor legii, fiind deseori susceptibilă arestarea lor dacă se considera că nu-și fac datoria¹⁰⁵. Spre mijlocul secolului al XVIII-lea, nenumărate ordine, sesizări și dispoziții în scris, emise de organele centrale, trădează o neîncredere mereu crescândă față de fidelitatea sarcinilor prestate de plăieși¹⁰⁶. Simptomatică în

⁹⁸ *Die Rechtslage...*, p. 35.

⁹⁹ *Arhiva Magistratului orașului Brașov, inventarul actelor administrative*, București, 1959, I, p. 133.

¹⁰⁰ Arh. st. Brașov, Act. Mag., 166/1756 și 186 și 189/1756. Vezi și Arh. st. Sf. Gheorghe, F.S., 110/1757.

¹⁰¹ C. A. Stoide, *op. cit.*, p. 299. Vezi și Arh. st. Brașov, Acte Bran, Nr. 90/1791, Anexa 5 ; idem, *Colecția de documente românești*, Nr. 2, 3, 4, 5, 6.

¹⁰² Arh. Mag. orașului Brașov, p. 278.

¹⁰³ Arh. st. Sibiu, Protocoalele Săliștei, p. 544.

¹⁰⁴ Șt. Meteș, *op. cit.*, p. 28.

¹⁰⁵ Arh. st. Brașov, Act. Mag., 165/1759.

¹⁰⁶ *Ibidem*, Act. Mag., 287/1755, 360/1756, 217/1756, 158/1756, 168/1756, 234 și 277/1757, 91 și 120/1757 ; Hurmuzaki, *op. cit.*, I, Nr. 3172, p. 1706 ; Act. Mag., 142/1758. Vezi și Arh. st. Sf. Gheorghe, F. S. 9 și 46/1760 ; Act. Mag., 75 și 122/1768 ; Acte Cumulus, 27—35/1764 și Act. Mag., 33 și 56/1747.

această privință este atitudinea plăieșilor față de regimul austriac încă de la începutul organizării lor în cadrul aparatului de stat austriac. Astfel, în timpul răscoalei curuților din perioada anilor 1703—1711, plăieșii iau o atitudine ostilă față de autoritatea centrală habsburgică, cît și față de cea a orașelor transilvănene. În 1703, vâtaful plăieșilor din Sinpetru împreună cu subalternii lui au trecut de partea curuților. Fiind prinși, au fost trași în țeapă în cartierul Blumăna din Brașov¹⁰⁷. Sugestivă este și atitudinea plăieșilor zărneșteni, în 1705, cînd, împreună cu vâtaful lor și cu încă 30 de oameni, fac front comun cu curuții, percepînd taxele vamale și sfidînd astfel autoritatea orașului Brașov¹⁰⁸. De altfel, în perioada anilor 1705—1709 plăieșii din Țara Birsei nici nu au mai prestat serviciile față de autoritatea centrală, dezertînd la curuți, astfel că vămile au rămas fără păzitori¹⁰⁹. Uneori, autoritățile treceau la hotăriri extreme, atunci cînd nu mai puteau conta pe plăieși. Numai așa se explică faptul că se cerea, uneori, închiderea plaiurilor, potecilor și a trecătorilor chiar prin bolovani și trunchiuri de arbori pentru a le bloca și a le face astfel de netrecut¹¹⁰. Interesant este ordinul emanat de la guvernul din Sibiu, în 24 noiembrie 1747, în care se arată că „din informațiile recente am înțeles că prin neglijarea păzirii de către plăieși a plaiurilor care duc în Țara Românească, oricine a putut să-și mîne vitele dincolo și dincoace de hotar, iar plăieșii au existat mai mult cu numele. Este de netăgăduit că astfel de neglijențe vor fi cauza că și alții vor fi îndemnați a face astfel de încălcări și abateri. Vi se atrage atenția să luați astfel de măsuri pentru ca astfel de treceri libere să nu mai aibă loc...”¹¹¹.

Acestea sînt doar cîteva dovezi care demonstrează neîncrederea crescîndă a autorităților centrale față de serviciul plăieșilor. De aceea, începînd cu anul 1765 prin înființarea regimentelor grănicerești, rolul lor se va diminua treptat. Eliminați din funcția de păzitori ai hotarelor, vor continua să existe ca simpli agenți administrativi fiscali ai autorităților.

¹⁰⁷ *Quellen*, VII, p. 9.

¹⁰⁸ *Ibidem*, VI, p. 105.

¹⁰⁹ *Ibidem*, VII, p. 20.

¹¹⁰ Arh. st. Brașov, Act. Mag., 20/1734.

¹¹¹ Arh. st. Sf. Gheorghe, F. S., 41/1747.

ANGABEN ÜBER DAS GEBIRGSGRENZERTUM IN SIEBENBÜRGEN IM XVII. UND XVIII. JAHRHUNDERT

(Zusammenfassung)

Das Gebirgsgrenzertum ist eine alte Einrichtung, die auf die Notwendigkeit zurückging, die Grenzen der Feudalstaaten Siebenbürgen und Muntenien zu schützen. Eine Reihe von Dokumenten aus dem XVII.—XVIII. Jahrh. belegen das Vorhandensein des Gebirgsgrenzertums beiderseits der Karpaten. Die Ähnlichkeit der Organisationsformen in Muntenien und Siebenbürgen beweist den gemeinsamen Ursprung und das Alter dieser Einrichtung. Im XVIII. Jahrh. übernimmt dann Österreich diese Einrichtung und passt sie seinen besonderen Verhältnissen an.

Die wichtigste Pflicht der Grenzer bestand darin, Deserteure, Diebe u.a. am Überschreiten der Grenze zu hindern und den Schmuggel zu unterbinden. Sie mussten auch über die Zahl der Rinder, die aus Siebenbürgen zur Überwinterung nach Muntenien getrieben wurden, genau Buch führen. 1765 werden die Grenzregimenter gegründet, so dass die Gebirgsgrenzer ihre Funktion einbüßen.

